

ÎN MARELE RĂZBOI SPRE ROMÂNIA MARE. ÎNSEMNĂRILE PREOTULUI MILITAR JUSTIN ȘERBĂNESCU

FLORIN BOGDAN
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

In the Great War towards Greater Romania. Notes of the Military Priest Justin Șerbănescu ABSTRACT

Participation in the First World War had conveyed either positive or negative impressions in the memory of the combatants; many of the war recollections had been subsequently written by those who fought, either as classic memoirs or some brief notes. Such an example is that of the priest Justin Șerbănescu whose notes on the participation in the First World War were made on the white pages at the end of a copy of the *Gospel* in 1858, subsequently donated to the Coronation Cathedral from Alba Iulia and finally reached to Museikon collection of the National Museum of Unification Alba Iulia.

Cuvinte-cheie: carte veche, *Evanghelie*, Primul Război Mondial, armata română, Ordinul „Mihai Viteazul”

Keywords: old book, *Gospel*, the First World War, Romanian army, ”Michael the Great” order

Cărțile vechi păstrează pe filele lor o mulțime de informații documentare sub forma însemnelor de proprietate sau a notelor manuscrise. Aceste surse istorice oferă amănunte despre realitățile sociale, economice, culturale sau politice de la un moment dat sau pot da o imagine a impactului unor evenimente majore în comunitățile în care erau folosite volumele respective.

În colecția Museikon, creată prin contopirea colecției de patrimoniu a Arhiepiscopiei Ortodoxe de Alba Iulia cu cea a Muzeului Național al Unirii, se păstrează un exemplar al *Evangheliei*¹ tipărite la Mănăstirea Neamț, în anul 1858²; important de știut este faptul că lucrarea provine din colecția Catedralei Încoronării de la Alba Iulia. Volumul, de format în 2° (36 x 24,5 cm), este complet (5 f. + 239 f.) și se află într-o bună stare de conservare. Conform informațiilor oferite de textul foii de titlu, cartea a fost tipărită de către monahul Theodosie, sub patronajul caimacamului Nicolae Bogoridi (1820-1863) și al mitropolitului Moldovei Sofronie Miclescu (1790-1861); cheltuielile de tipărire au fost suportate de arhimandritul Gherasim, starețul mănăstirilor Neamț și Secu.

Pe filele volumului se păstrează o mulțime de note manuscrise redactate de către arhimandritul Justin Șerbănescu la finele Primului Război Mondial,

---

¹ Inv. 834/I/619/2329.

² BRM, II, nr. 20667, 269-270.

însemnările reflectând încercările prin care a trecut autorul în perioada respectivă. Prima însemnare, păstrată pe fila 5 din prima numerotare, ne provoacă să îl cunoaștem pe vechiul posesor al cărții: *Această sfântă Evanghelie, așa legată în plus și argint este proprietatea mea și a luat parte în războiul din 1918-1920, cu Divizia II Vânători, în Ungaria și Budapesta. Arhim[andrit] Justin, conf[esor] Div[izia] II V[ână]tori.* Justin Șerbănescu s-a născut la data de 26 octombrie 1867, în comuna Obileștii Noi³ din județul Ilfov; a parcurs toate treptele vieții mănăstirești (frate, călugăr și arhimandrit) de la Cernica⁴.

Numele lui Justin Șerbănescu se regăsește între cei 252 de preoți mobiliizați în Primul Război Mondial⁵, numărându-se printre cei 10 preoți care au luat parte la campania din 1916-1919 din Transilvania și Ungaria⁶. Despre participarea la operațiunile militare din anul 1916, preotul a notat pe filele albe de la finalul volumului următoarele:

Spre știință.

În anul 1916 luna august, ziua 16, am plecat la războiu cu regimentul 21 infanterie, pentru apărarea scumpei noastre țări, a legii, coroanei și a scumpilor noștri frați de peste Carpați, care de veacuri erau încătușați.

Am pornit cu drag și mult devotament, trecând peste crestele Carpaților cu bravii și agerii noștri Dorobanți, având în fruntea regimentului pe nobilul și înțeleptul comandant Colonelul Adjutant Grigore Berendei, jertfe puține, curaj și entuziasm mult.

Luptele cele mai crâncene și cu pierderi au fost cele de la Făgăraș, 3, 4 și 5 Septembr[i]e [1]916, Arpașul de Sus, 16 Septembr[i]e, ca comandant al Diviziei [a] 4-a era Dl. General Simionescu care fiind rănit la mână a fost evacuat, iar comanda a luat-o Dl. Col. Dumitru Iacobini, șeful de stat major al Diviziei, 17 Septembr[i]e 1916, lupte crâncene la Porumbacul de Sus și Cârțișoara, în acest mare atac am avut multe p[ie]rderi de oficeri și trupă, între care și Colonelul D. Iacobini, mort ca un erou, în fruntea Diviziei sale; la acest crâncen atac infanteria noastră a luat 6 tunuri de la inamic și trăgea cu ele ca la nuntă.

La 22 septembr[i]e [1]916 am dat un mare și crâncen atac în satul Perșani, care a ținut 2 zile, a[ic]i ca și la Porumbacu, am fost răniți, pierderi am avut mari. Lt. Dumitru Paroșanu cu t[o]ată secția lui, [au fost] îngropați de vii în tranșee. Slt. Atanasiu Laurențiu din regimentul 21 Infanterie și colonel Constantinidi, com[andantul] regim[imentului] 2 Artilerie, mort ca un erou în fruntea regimentului său, cu mâna pe tun și îmbărbătând pe viteji[i] săi ostași.

De a[ic]i, văzând că nu se mai poate ține piept cu dușmanul s-a ordonat retragerea spre Brașov, pe ziua de 24 am opus o rezistență la Vlădeni și

³ Azi, comuna Valea Argovei, jud. Călărași.

⁴ Opreș 2006, p. 255; Pătrașcu 2014, p. 82.

⁵ Nicolescu, Dobrescu, Nicolescu 2018, I, p. 48.

⁶ Abrudan 2019, p. 166.

Țânțarul (Dumbrăvița n.n.) dar fără succes. Pe ziua de 25 sept[embrie], lupte mari pe viață și moarte în orașul Brașov, am avut destule pierderi și fără nici un folos, ne-am restras spre Predeal pe valea Temeșului și iarăși mari lupte, dar în zadar, inamicul avansa zi cu zi, din cauza multor pierderi ne-am retras la Florești pentru refacere. După o săptămână am luat-o înapoi 3 oct[ombrie] [1]916. La 4 oct[ombrie] batal[ionu] 1 cu Maiorul Marinescu Ilie a ocupat muntele Sorica, Cazacu și Unghiea Mare deasupra Azugei. Inamicul ocupase Predealul până jos. S-au dat multe atacuri pe valea Azugei, dar nu s-a putut scoate inamicul, el era mult la număr și tare în tunuri de calibru mare, am ocupat cu tot regimentul muntele Sorica și Cazacu pe care am stat în tranșee 45 zile, pe vișore grozave și geruri tari, însă D[umne]zeu ne-a făcut mai tari ca diamantul. La un atac de seara de 17 noiembrie am fost rănit de o schijă de obuz, însă am refuzat să fiu evacuat. La 22 noiembrie [1]916 noaptea ne-am retras de pe munte în spre Moldova, ne mai fiind chip a ține piept cu inamicul, de o[ra]re ce ne amenința pericolul de la Dunăre și ruperea frontului de la Jiu care ajunsese aproape de București, în nenorocita retragere, pe vișor și ploaie, rănit și nemâncat, slăbit din toate punctele de vedere fiind că inamicul ne înconjurase din toate părțile, ne mai putând fugi, am căzut prizonier la inamic, fiind bolnav, am fost internat la spitalul din Târgoviște și după ce m-am făcut bine, m-au lăsat să îngrijesc de prizonierii noștri bolnavi. Gândul și inima mea erau tot la scumpii mei fii viteji luptători în Moldova, mi-am pus în gând să fug și am tulit-o prin munte, stând ca un sihastru timp de 8 luni, am trecut frontul și D[umne]zeu mi-au ajutat de mi-am revăzut steagul și pe fii, mai viteji, puțini câți mai rămăsese, dar cu suflet și devotement.

O parte din informațiile prezentate anterior se regăsesc și în memoriul trimis Adunării Deputaților în 1922⁷, dar și în memoriul adresat protopopului militar Constantin Nazarie și datat Iași, 21 februarie 1918⁸. Ultimul document amintit oferă detalii și despre modul în care preotul Șerbănescu s-a ascuns de autoritățile maghiare cu ajutorul unui sas⁹.

Seria mărturiilor continuă cu relatarea momentului în care Justin Șerbănescu a fost recompensat pentru faptele sale de arme de către regele Ferdinand prin decorarea cu Ordinul „Mihai Viteazul”:

Pe ziua de 1 martie 1918, Marele Cartier General m-a trimis iarăși la regimentul meu 21 infant[erie] și cu el am trecut în Basarabia pe la Reni, am mers până la Nistru, orașul Akerman, făcându-mi datoria mea de ostaș și părinte sufletesc.

Pentru toate faptele mele vitejești săvârșite pe câmpul de luptă, Majes-

⁷ Opreș 2006, p. 255, vezi nota 3.

⁸ Nicolescu, Dobrescu, Nicolescu 2018, II, doc. 192, p. 226-232.

⁹ *Ibidem*, p. 229.

tatea Sa Regele m-a cinstit cu Înalta distincțiune ordinul „Mihai Viteazul”, pe ziua de 25 iunie 1918, fiind că luasem comanda regimentului Feldio[a]ra 102, la atacul cel mare din 1916 și am respins pe inamic de pe muntele Clăbucetul Taurului, pe muntele Susaiu-Predeal comandantul fusese rănit.

Seria memoriilor așternute pe filele *Evangheliei* continuă cu evocările evenimentelor din iarna anului 1918 și primăvara anului 1919, textul fiind redactat la Oradea, pe data de 1 aprilie 1920:

Când s-a decretat intrarea din nou în război cu ungurii 1918, luna n[oiem]brie, am fost cel dintăiu care am cerut D[omnu]lui Ministru de război, generalul Eremia Grigorescu, ca să mă dea la un regiment, pentru a merge în Ungaria și să-mi vărs focul pe vrăjmașul nostru, am fost dat ca confesor al Diviziei II Vânători, având ca comandant pe nobilul și viteazul general Gheorghe Dabija. Intrarea în Ardeal ne-a fost triumfală și glorioasă. Ungurii fugeau mâncând pământul și bravii noștri ostași puneau stăpânire zi cu zi.

Cu această sfântă Evanghelie am primit în orașul Careii Mari – Ungaria, pe MM LL Regele și Regina, pe ziua de 25 mai [1]919, cu care întreținându-mă mi-a zis: „Cu ajutorul lui D[umne]zeu să mergi în Budapesta și acolo, în catedrala ei să înalți rugăciuni pentru țară și vitejii ei ostași”.

Cuvântul Majestății Sale a fost auzit de către Cerescul Părinte și după credința sa, viteaza noastră oștire a intrat cu glorie și triumf în capitala Ungariei Budapesta, iar această sfântă Evanghelie, Crucea și Drapelul tricolor sunt martorii oculari ai aceluia înălțător eveniment. D[umne]zeu să ne aibă sub a Sa slăvită pază și ocrotire până în veci. Amin.

Rhim[andritul] Justin, confesorul Diviziei II-a V[ânători]tori. 1920 april 1. Oradia Mare.

Vizita familiei regale la Carei este excelent descrisă în lucrările apărute în ultima perioadă, însă nicăieri nu regăsim numele lui Justin Șerbănescu, posibil și pentru faptul că autorii se axează pe sublinierea aspectelor legate de propriile comunități și impactul vizitei asupra localnicilor, neacordându-se o atenție specială oficialilor care însoțeau cuplul regal, excepție făcând Traian Moșoiu și Iuliu Maniu¹⁰.

Amintirile lui Justin Șerbănescu nu puteau ocoli momentul încoronării regelui Ferdinand I și a reginei Maria de la Alba Iulia sau investirea lui Miron Cristea în funcția de patriarh al României:

Spre știință.

To[a]te Puterile aliate cu noi și cu care am luptat în marele războiu 1916-1920, dimpreună cu to[a]tă națiunea Română, au ridicat țara la cel mai înalt și glorios grad de „România Mare”, iar pe scumpul și viteazul nostru Rege l-a încoronat la Alba Iulia, cetatea istorică a lui Mihai Viteazul. Frumoase și

¹⁰ Stoian, Mălușelu 2011, p. 38-41; Andron 1996, p. 45-46; Pățcașiu 2012, p. 167-169.

înălțătoare zile am văzut și am petrecut, dar grele și amare au fost cele din 1916-1918, o știe numai bunul D[umne]zeu, pentru că numai prin mila Sa am ajuns ceia ce suntem azi și Lui i se cuvine cinstea și închinăciunea în veci. Amin.

Un alt eveniment măreț s-a petrecut în scumpa noastră țară, care în tot trecutul ei a fost umilită și plecată altora. D[umne]zeu a vrut ca s-o scoată de sub călcâiul altora și prin vocea poporului său, a ridicat-o la gradul de Patriarhie, punând în fruntea sfintei noastre biserici pe I. P. Sf. Mitropolit Primat, D. D. Dr. Miron, ca Patriarh. Ziua solemnă a fost 1 n[oiem]brie 1925, în catedrala țării[i] și sala Tronului, când M.S. regele a înmănat cârja pastorală Sanctității sale, urându-i de sănătate și s-o poarte cu vrednicie și demnitate, la care am fost martorul ocular.

1925 n[oiem]brie 2

Arhim. Justin, cavaler al ord. Mihai Viteazu

Însemnările referitoare la evenimentele ulterioare Primului Război Mondial și Unirii se încheie cu o mențiune despre moartea regelui Ferdinand I:

Tristă veste

Majestatea Sa Regele Ferdinand a murit astă noapte 20 iulie 1927 ora 2 ½ în castelul Peliș din Sinaia, ziua de sfântul Ilie.

Noi, cavalerii ordinului Mihaiu Viteazu[l], nu-l vom uita niciodată și după cum El ne-a sărutat obrajii când ne-a prins cruciulița albastră pe piept, tot așa îi vom săruta mormântul, în fiecare an, de Sf. Ilie, la monastirea Curții de Argeș. Dumnezeu să-l odihnească între cei aleși ai săi, iar când [vom] trece și noi de aicea, să ne învrednicească a fi împreună, așa cum am fost și pe câmpurile de luptă, în scârbe și necazuri, apoi la lumină și glorie. Amin.

1927 iul. 20

Arhim. Justin

*Șirul notelor manuscrise aparținându-i lui Justin Șerbănescu se încheie cu un veritabil act de donație prin care *Evangelia* tipărită la Neamț în anul 1858, pe care preotul militar și-a notat evenimentele importante din timpul războiului și de după, era dăruită Catedralei Încoronării de la Alba Iulia, la data de 7 august 1927:*

Această sfântă Evanghelie așa legată în plăci de argint masiv și pluș verde, am dăruit-o Catedralei din Alba Iulia, vestita cetate a marelui voievod Mihaiu și renumita biserică unde s-a încoronat întâiul Rege al întregirii neamului, Majestatea Sa Ferdinand I^{III}, făuritorul României Mari.

Rog a se păstra, pentru că a luat parte în marele război 1918-1920 și am citit din cuvintele D[omnu]lui în catedrala Ungariei din Budapesta în anul 1919 august 6 și 15, când am oficiat slujba Dumnezeiască cu Preoții români din Divizia II Vânători, în fața vitezei noastre armate.

1927 august 7

Arhim. Justin

Din păcate, în momentul de față, exemplarul *Evangheliei* nu mai păstrează plăcile de argint menționate în însemnarea prin care era donată bisericii din Alba Iulia, iar învelitoarea copertilor este de altă culoare (pluș vișiniu), ceea ce denotă o intervenție asupra legăturii cărții.

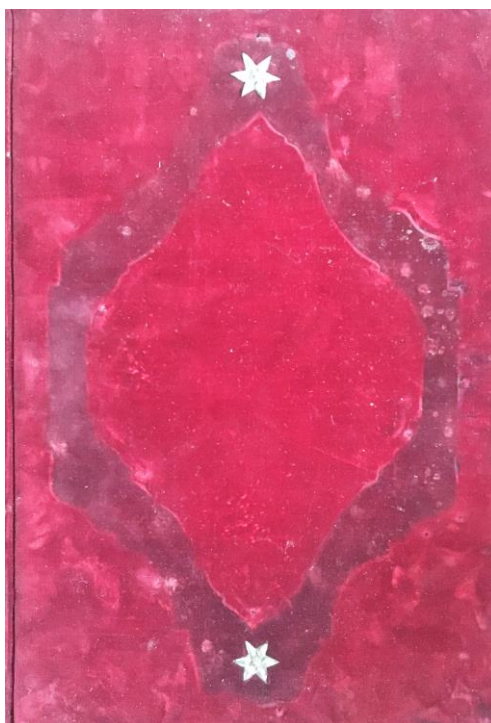
Asemenea altor preoți și combatanți din Primul Război Mondial, preotul Justin Șerbănescu a considerat că este important să își noteze impresiile despre o parte a evenimentelor la care a luat parte în perioada respectivă. Notele manuscrise amintite în prezentul text, parte conținând informații necunoscute, întregesc imaginea asupra acțiunilor întreprinse de acest slujitor al altarului în Prima Conflagrație Mondială, la finalul căreia și-a reluat activitatea la mănăstirea Cernica, fiind singurul preot militar decorat de către regele Ferdinand I cu Ordinul „Mihai Viteazul”.

List of illustrations:

Fig. 1 – Cover 1 of the *Gospel* (Neamț, 1858)

Fig. 2 – The title page of the *Gospel* (Neamț, 1858)

Fig. 3 – Note made by the priest Justin Șerbănescu

Fig. 1 – Coperta 1 a *Evangheliei* (Neamț, 1858)

Fig. 3 – Însemnare redactată de preotul Justin Șerbănescu

Abrevieri bibliografice

- Abrudan 2019 - Mircea-Gheorghe Abrudan, „În luptă cu bolșevismul – Memoriile preotului militar Ioan Dăncilă despre campania armatei române în Ungaria”, în *Misiunea*, anul VI, nr. 1 (6), 2019, p. 164-177
- Andron 1996 - Ioniță G. Andron, *Racșa – vatră de neam românesc*, Baia Mare, 1996
- BRM, I - *Bibliografia Românească Modernă 1831-1918*, vol. II (D-K), București, 1986
- Nicolescu, Dobrescu, Nicolescu 2018 - Gheorghe Nicolescu, Gheorghe Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire. Preoți în tranșee 1916-1919*, vol. I-II, București, 2018
- Opriș 2006 - Ioan Opriș, „Un stareț cernican - erou de război”, în *Buletinul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I”*, nr. 4, 2006, p. 255-259
- Pățașiu 2012 - Vasile Pățașiu, *Din „Cronica Hotoanului”*, Satu Mare, 2012
- Pătrașcu 2014 - Gabriel-George Pătrașcu, „Protosinghelul Iustin Șerbănescu – singurul preot militar cavaler al Ordinului militar de război Mihai Viteazul”, în *Misiunea*, anul I, nr. 1 (1), 2014, p. 81-83
- Stoian, Mălușelu 2011 - Emil Stoian, Sebastian Mălușelu, *Întâia vizită în Transilvania a regelui Ferdinand și a reginei Maria*, București, 2011